

Viktoria Fesenko

SCIENTIFIC CENTERS OF REPRESENTATIVES OF THE POLISH ETHNIC MINORITY OF UKRAINIAN SSR IN 20–30TH YEARS OF THE XX CENTURY.

Examined the becoming and activity of scientific establishments of representatives of the Polish ethnic minority in the Ukrainian SSR in 20–30th years of the XX century, scientific establishments that functioned in an investigated period are distinguished. It is noted that, despite the fact that all the research work related to the life of national minorities was under control of the management structures but were research institutions, departments, divisions, created local history groups that created work of the study of history, culture, life, spiritual life of ethnic minorities.

Key words: the Polish ethnic minority, science, research institutions, academia, the Polish Kiev Pedagogical Institute, the history of Poland.

УДК: 94: 323.281 (477.8) ”1939/1941”

Тетяна Самсонюк

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ СЛІДСТВА У СПРАВАХ ПОЛЯКІВ, АРЕШТОВАНИХ НА ТЕРИТОРІЇ РОВЕНЩИНИ У 1939–1941 РР.

У статті зроблено спробу, на підставі статистичних даних, за статевою, віковою, професійною ознаками, дослідити особливості ведення слідства у справах поляків, арештованих радянськими карально-репресивними органами на території, що 4 грудня 1939 р. увійшла до складу Ровенської області. Основну увагу зосереджено на алгоритмі провадження слідства, здійснюваного місцевими органами НКВС: оформлення документів слідства, допити в'язнів, свідків, винесення вироків та інші.

Ключові слова: Ровенська область, НКВС, поляки, арешти, слідство.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що ця розвідка, базуючись на вперше оприлюднених статистичних даних, має на меті проаналізувати вплив професії, віку, статі в'язнів польської національності, арештованих після встановлення радянського тоталітарного режиму у визначеному регіоні, на хід слідчого процесу, здійснюваного органами НКВС та винесення вироків.

Об'єктом дослідження є особливості ведення слідства органами НКВС, застосовані до представників польської національної меншини в залежності від професійної, соціальної, вікової та статевої приналежності її представників.

Предмет дослідження – поляки регіону, що потрапили у радянські застінки у 1939–1941 рр.

Основна мета публікації: проаналізувати хід слідчого процесу стосовно представників польських правоохоронних органів, розвідки, Корпусу охорони прикордоння (далі – КОП), військовослужбовців, окремих категорій цивільного населення, виділивши риси, що є спільними для усіх категорій в'язнів та відмінності, притаманні для окремих груп в'язничного контингенту в залежності від його професійної, соціальної чи іншої приналежності.

Основу джерельної бази статті складають документи управління комітету державної безпеки УРСР у Ровенській області, що знаходяться на зберіганні у Державному архіві Рівненської області (далі – Держархів Рівненської обл.). Більшість архівних матеріалів публікуються вперше.

Це питання можна вважати малодослідженим у зв'язку із відсутністю повноцінного доступу вітчизняних дослідників до такого виду архівних документів, як архівно-слідчі справи (далі – АСС). Значним поступом у дослідженні методів ведення слідства радянськими репресивними органами стосовно представників окремих національних груп, стали історичні нариси науковців, подані у рамках проекту "Реабілітовані історією". Серед таких особливої уваги, в контексті окресленої проблематики, заслуговують розвідки Р. Давидюк [1], А. Жив'юка, І. Марчука [2], О. Санжаревського [3]. Осібно варто виділити працю В. Барана і В. Токарського, окремих підрозділ якої присвячено змісту і методам роботи радянських спецслужб у 1939–1941 рр. [4].

Здійснення статистичного аналізу АСС, що знаходяться на зберіганні у Держархіві Рівненської обл., дало можливість виокремити певні категорії поляків (за професійною, статевою, віковою, освітньою ознаками) арештованих на території Ровенщини впродовж 1939–1941 рр. Зауважимо, що із масиву АСС, що становить 5819 одиниць зберігання, наявних у зазначеному фонді, шляхом механічного відбору здійснено часткову вибірку справ, оформлених органами НКВС, стосовно осіб польської національності. Обсяг цілеспрямованого відбору склав 700 одиниць.

За професійною ознакою в'язничний контингент розподілився таким чином: найбільше – 23,57 % склали кадрові військовослужбовці, поліціанти та працівники в'язниць; 9 % – працівники

залізниці; 7,14 % – освітяни; 5,71 % – військові осадники; 5,29 % – власники одноосібних селянських господарств; 5 % – власники маєтків; 3,71 % — державні службовці; 3,14 % – працівники державної лісової охорони (лісники, гайові); 2,29 % – працівники медичної галузі; 14 % – особи, що перебували у резерві Війська польського; 2 % – учні і студенти; 15,42 % склали представники усіх інших професій, в тому числі й пенсіонери. Встановлено, що основна категорія арештованих осіб – це чоловіки від 30 – до 50 років, їх частка становила 71,85 %, в’язні до 30 років склали 15,29 %, старші 50 – 12,86 % (наймолодшому в’язню було 16 років, найстаршому – 71 рік). У радянських казематах перебувало 96,29 % поляків-чоловіків і 3,71 % жінок. Найбільше арештованих поляків – 48,14 % мали середню освіту, 39,29 % – початкову, 10,29 % – вищу і 2,28 % були неграмотними. Детальне вивчення АСС сприяло унаочненню того факту, що відповідно до сфери професійної діяльності та меншою мірою вікового цензу, радянськими слідчими органами використовувалися різні методи ведення слідства. Щодо останнього, то нерідкими були випадки, коли після нетривалого перебування під слідством, особи похилого віку звільнялися з-під варти. Серед таких був 71-річний А. Тиніцький [5] та 62-річний А. Заводовський [6].

Здебільшого до цієї групи належали власники середніх та дрібних аграрних господарств, нащадки збіднілої польської шляхти, що мешкали на Волині ще з часів існування Російської імперії. Однак, така лояльність з боку органів НКВС не поширювалася на власників великих сільськогосподарських маєтків, колишніх співробітників польської державної поліції та осіб, що співпрацювали із польськими правоохоронними й розвідувальними органами. У числі перших 67-річний Г. Лехніцький, позбавлений волі на п’ять років [7], 62-річний М. Парчевський [8] та 62-річний Т. Єловіцький [9], засуджені до восьми років виправно-трудоих таборів (далі – ВТТ). До п’яти років ВТТ особливою нарадою при НКВС засуджено 62-річного Я. Крушинського [10] та 58-річного А. Каникулу [11] – пенсіонерів польської поліції. Вісім років ВТТ отримав С. Цудзик, звинувачений у викритті підпільного комуністичного осередку [12], стільки ж – 59-річний І. Маркевич, арештований, як конфідент польської розвідки [13]. У поодиноких випадках замість “перевиховання” у ВТТ до осіб похилого віку, у якості міри покарання, застосовували заслання до віддалених районів СРСР. Як приклад, вироки у справах 66-річного Б. Гроховського [14] та 62-річного К. Задембського [15], засуджених до п’яти років заслання.

Констатуємо, що статева приналежність жодним чином не впливала на обрання тактики ведення слідства співробітниками НКВС. Як і чоловіки, жінки-арештантки піддавалися моральним і фізичним тортурам. Окрім цього наявні поодинокі, зважаючи на моральний аспект питання, свідчення стосунків інтимного характеру між слідчими й жінками-в’язнями. Зокрема, арештована актриса міського театру В. Лепешкевич на відкритому судовому засіданні у справі колишнього старшого слідчого слідчої частини УНДБ в Ровенській області Л. Кірзнера свідчила, що її зустрічі із останнім передбачали тілесну близькість [16, арк. 62]. Не оминули польського жіноцтва і покарання у вигляді вищої міри покарання (далі – ВМП). Передусім, це стосується активісток польського підпілля Я. Динаковської та Т. Траутман, засуджених до страти [17, с. 129, 134].

Щодо алгоритму слідчого процесу, відповідно до сфери професійної діяльності в’язнів, то, окрему групу, яка суттєво відрізняється із широкого загалу документів, складають АСС на співробітників польської державної поліції. Серед чинників неабияка лаконічність слідчих справ – 1–2 допити, у більшості випадків, без залучення свідків (особливо у справах поліціантів, евакуйованих на територію Ровенщини із початком німецько-польської війни) та оформлення документів “заднім” числом. Співробітники польської поліції арештовувалися оперативно-чекістськими групами (далі – ОЧГ) у перші дні радянської окупації Західної України без оформлення постанов на арешт, санкціонованих прокурором ордерів. Ця документація готувалася через два-три місяці після затримання. Так, І. Турчина, старший поліціант с. Антопіль Ровенського повіту, був арештований 18 вересня 1939 р., він перший і єдиний раз допитувався 17 грудня 1939 р. Постанова на його арешт та обрання міри запобіжного заходу датовані 11 та відповідно 13 грудня 1939 р. Свідки у справі не залучалися [18, арк. 1, 2, 7]. Таку ж ситуацію фіксуємо і у слідчій справі А. Здолинського, поліціанта 2-го комісаріату поліції м. Ровно [19, арк. 1, 3, 6]. Трапляються випадки, коли більшість документів у слідчій справі датовано одним числом. Як приклад, справа І. Адамського, поліціанта с. Антопіль, арештованого 18 вересня 1939 р. Проведення слідства у його справі розпочато 17 грудня 1939 р., цим числом датовано постанову на арешт, постанову про обрання міри запобіжного заходу та ордер. 18 грудня оформлено анкету арештованого, проведено перший і єдиний допит та оформлено протокол про закінчення попереднього слідства, про що й оголошено в’язню [20, арк. 1–11]. Звинувачувальний висновок датований 24 грудня 1939 р. Тобто, на рівні обласного відділу НКВС у цей день розгляд справи було завершено. Постанова особливої наради при НКВС, за якою І. Адамського “за активну боротьбу проти революційного руху” засуджено до п’яти років ВТТ датована 7 квітня 1941 р. [20, арк.15], у цей же день винесено вирок і поліцейському с. Басів Кут – Л. Коту, арештованому 18 вересня 1939 р. [21, арк. 14]. Таким чином, з’ясовується, що переважна

більшість польських поліціантів упродовж декількох місяців чекали на початок слідства, а потім більше року очікували на вироки, перебуваючи у нестерпних умовах в'язниці.

Під час провадження слідства у справах співробітників польських правоохоронних органів, одним із завдань слідчого було відшукати докази їх ненависті і жорстокості до представників інших національних груп. Важливу роль у таких провадженнях відігравали сільські чи селищні ради, у переважній більшості сформовані із жертв переслідування польських правоохоронних органів. Останні, на вимогу НКВС, надавали "необхідні" характеристики та довідки стосовно арештованих поліціантів. "Громадянин Краль П. Л. житель м. Володимирець займався торгівлею (салом) в якій по роботі ошукував селян. Також був комендантом польських "стрільців". У році 1939 вступив у поліцію, в займаючій становищі визначався як найлютіший ворог трудящих..." – йдеться у характеристиці, наданій головою Володимирецької селищної ради 22 червня 1940 р. [22, арк. 24]. Подібного стибу документи фіксуємо і АСС на С. Люпу [23, арк. 11], Щ. Гузевича [24, арк. 22–23], Д. Муляра [25, арк. 54–55].

Щоб уникнути фізично і морально виснажливих допитів, часто в'язні цієї категорії на першому ж допиті приймали усі нав'язані слідчими звинувачення. Іноді вирішальну роль у такій поведінці відігравав фізичний стан людини. Так, службовець Дубенського постерунку поліції С. Урбанський на першому ж допиті "признав повністю себе винним, що з 1927 до 1939 р. вів боротьбу проти робочого класу, чим зміцнював буржуазний польський устрій". Через декілька днів після цього допиту в'язню поставили діагноз: "...катар верхівок легень, бронхіт, стан здоров'я вимагає утримання від важкої фізичної праці" [26, арк. 6 г, 13–13 зв].

У переважній більшості співробітники польської державної поліції засуджувалися до п'яти або ж восьми років позбавлення волі у ВТТ, при цьому початок терміну відбування покарання рахувався не із дати арешту, а із дати початку ведення слідства. Арештованому 17 вересня 1939 р. поліцейському с. Тайкури Здолбунівського повіту Ф. Кубіцу особлива нарада призначила покарання у вигляді п'яти років позбавлення волі, рахуючи початок терміну з 9 грудня 1939 р. [27, арк. 5, 6, 15]. Таким чином, два з половиною місяці перебування у Ровенській в'язниці не були зараховані до загального терміну позбавлення волі.

Та попри численні звинувачувальні вироки, за якими службовців польської поліції засуджено до тривалих термінів ув'язнення, траплялися поодинокі випадки звільнення їх з-під варті. Це стосується обслуговуючого персоналу поліційних відділків (водіїв, столярів, сторожів), а також фізінструкторів, перекладачів, які після нетривалого перебування під вартою звільнялися. Серед таких були Т. Томпоровський [28], С. Стодольський [29], В. Домогал [30]. Були звільнені з-під варті і в'язні, слідство у справах яких тривало до зміни політики радянської влади стосовно поляків та оголошення їм амністії у 1941 р. До прикладу, 10 квітня 1940 р. Ровенським УНКВС арештовано Е. Воляка, бухгалтера за професією, в останні дні серпня 1939 р. мобілізованого на службу в польську поліцію містечка Олександрія Ровенського повіту, де він служив до 17 вересня 1939 р. Таким чином, поліцейський стаж останнього складав приблизно 20 днів, що не завадило карально-репресивним органам приписати в'язню злочини передбачені ст. 54-13 КК УРСР, а саме: "участь в придушенні революційного руху на території кол. Польщі" [31, арк. 22]. Провівши більше року у в'язницях НКВС, відповідно до постанови прокуратури СРСР від 12 травня 1941 р. Е. Воляка звільнено з-під варті Старобільського табору НКВС [31, арк. 24 б].

Ще одна група в'язнів польської національності, до яких застосувалася спрощена форма ведення слідства – військові осадники. АСС ілюструють той факт, що їх арешти мали превентивний характер і здійснювалися планово упродовж вересня-грудня 1939 р. Так, 24 вересня 1939 р. відповідна акція відбулася в Уланській Долі [32], а 24 грудня 1939 р. у Великій Полянні Дубенського повіту [33]. За один день в обраному населеному пункті ув'язнювалися усі фізично здорові чоловіки, здатні чинити опір діям радянських функціонерів. У в'язницях цей контингент утримувався до кінця січня 1940 р., оскільки на початок лютого 1940 р. планувалася широкомасштабна акція із депортації родин військових осадників і лісників. Осадників, арештованих райвідділами НКВС напередодні депортації, звільняли з-під варті відразу після арешту, не провівши жодного допиту, як, наприклад, В. Мельника із Сарн [34, арк.7], В. Зажицького із Антонин Сарненського повіту [35, арк.8]. При звільненні, ця категорія в'язнів заповняла підписку про невиїзд із постійного місця проживання [36, арк.11]. Зауважимо, що наслідком добре спланованої і проведеної радянськими карально-репресивними органами спецоперації в Ровенській області стала депортація 7939 осадників і лісників [37, арк.159].

За результатами статистичного аналізу серед в'язничного контингенту, виділяються й декілька професійних груп, слідство у справах яких велось із особливою ретельністю. У числі таких співробітники КОП, польської розвідки та особи, запідозрені у співпраці із цими структурами – здебільшого залізничники, власники ресторанів, крамниць, перукарень, житлових площ, що здавалися в оренду.

Отримані відомості при розробці агентів польської розвідки, затриманих у серпні-вересні 1939 р. на території УРСР, дали підстави НКВС здійснити численні арешти штатних і контрактних співробітників, резидентів, агентів та інформаторів. Серед таких службовців Ровенського розвідцентру № 8 – М. Даненкович, резидент В. Верещинський, агент К. Шинкарук. Слідчі справи стосовно польських розвідників вирізняються з-поміж інших довготривалими допитами, незважаючи на фізичний стан в'язнів і суворість винесених вироків. Прикладом першого був протокол допиту М. Даненковича, зафіксований на 53 аркушах [38, арк.11–53]. Додамо, що останній був арештований у край важкому фізичному стані: під час бомбардування м. Ровно у перші дні Другої світової війни чоловік отримав відкритий перелом ноги та рвану рану плеча, результатом несвоєчасної медичної допомоги стало зараження крові і втрата нижньої кінцівки [13, арк. 31]. “Розкажіть, якою була структура розвідувальних органів КОПу? Назвіть відомих Вам офіційних працівників 2-го відділу польського генерального штабу? Назвіть усіх відомих Вам офіційних працівників експозитур? Що Вам відомо про радіорозвідку? Які відомості про Радянський Союз цікавили польську розвідку і наскільки покази іноземців задовольняли в цій частині розвідку?” – ось лише незначний перелік запитань, поставлених, заступником начальника УНКВС у Ровенській області, капітаном держбезпеки Галавановим в'язню М. Даненковичу [38, арк. 12–27]. Підтвердженням суворості винесених вироків співробітникам КОП був звинувачувальний вирок від 27 листопада 1941 р. у справах В. Верещинського і К. Шинкарука, санкціонований заступником облпрокурора Сталінградської області у якому зазначено: “...Враховуючи ступінь здійсненого злочину застосувати до звинуваченого Верещинського В. І. ВМП – розстріл, до звинуваченого Шинкарука К. О. – розстріл” [39, арк. 88].

Постановою особливої наради СРСР від 24 червня 1942 р. К. Шинкарука засуджено до 10 років виправно-трудових таборів. Відомо, що В. Верещинського, як польського громадянина, амністовано 12 серпня 1941 р [39, арк. 89 зв., 92]. До ВМП засуджено І. Чубика, на відміну від осіб, зазначених вище, вирок у його справі приведено у дію 10 жовтня 1940 р. [40, арк.122].

Згідно із підрахунками відомо, що 9 % від арештованих у 1939–1941 рр. поляків складають працівники залізниці. Особлива увага слідчих НКВС зосереджувалася на залізничниках, що працювали на станції Здолбунів і обслуговували потяги шепетівського напрямку, оскільки майже усі вони співпрацювали із польською розвідкою. У АСС на зазначений контингент в'язнів зустрічаються документи настановчого змісту, якими керівництво НКВС намагалося повернути слідчий процес у “правильне” русло. “...При допитах свідків візьміть за основу приналежність Сителя до “двуйки” і його антирадянські прояви. Передопитайте свідків Макаревича і Лабертовича, їх відповіді запишіть по суті заданих питань, без всіляких умовиводів і припущень...” – йдеться у листі заступника начальника дорожньо-транспортного відділу (далі – ДТВ) НКВС Ковельської залізниці, лейтенанта держбезпеки Дьоміна, адресованого начальнику ДТВ НКВС станції Сарни, молодшому лейтенанту Морозову [41, арк. 29].

Ще одна група в'язнів, що вирізняється ретельністю ведення слідства, це учасники польських антирадянських конспіративних організацій. Особливістю АСС на останніх була достатньо вагома протокольна частина: протоколи допитів в'язня, очних ставок, допитів численних свідків, переважна більшість яких перебували за ґратами. Метою слідчих було викриття не лише місцевої підпільної мережі, а й виявлення зв'язкових ланок, які могли б вивести на керівні осередки польської конспірації у Львові та Варшаві. Протоколи допитів, часто сфальсифіковані слідчими, все ж демонструють непохитність переважної більшості підпільників і лише багатогодинні нічні, іноді кількадевні допити та фізичні тортури примушували патріотів Польщі погоджуватися на співпрацю із НКВС. Як приклад, протокол допиту К. Язвінського, коменданта Ровенського осередку “Союзу збройної боротьби”, від 30 березня 1940 р., зафіксований на 40 аркушах, у якому чітко простежується, як у ході дізнання змінюється особистий підпис в'язня: із чіткого й каліграфічного, згодом він перетворюється на незрозумілу позначку. Зауважимо, що у якості катів активіста польського підпілля виступили начальник 3-го відділу УДБ УНКВС в Ровенській області Попов і начальник опергрупи НКВС СРСР Журавльов [42, арк. 167–186].

Не вирізнялися гуманністю й вирокі Дубенського районного та Ровенського обласного судів, винесені керівникам і активістам польської конспірації. На засіданні першого, що відбулося 22–23 листопада 1940 р. Г. Крюгера, братів К. Язвінського і Я. Язвінського засуджено до ВМП з конфіскацією майна (зауважимо, що К. Язвінський був власником готелю і кінотеатру “Новий світ” у м. Ровно), О. Вірбша, М. Жалнерчика, Ю. Кпитяка, С. Сочінського, А. Вагнера, Я. Яніцького і В. Слівінського засуджено до десяти років ВТТ із обмеженням у громадянських правах на три роки і конфіскацією майна [43, арк. 219–219 зв.]. Щодо вироків Ровенського обласного суду, то ним до ВМП засуджено ксьондза С. Зентару і В. Лязурека, 8 квітня 1941 р. у м. Ровно присуд приведено у дію [44, арк. 399].

Досить частою при "розробці" окремих категорій в'язнів практикувалося використання слідчими НКВС камерних провокаторів. У такій якості, зазвичай, виступали співкамерники, у випадках із ув'язненими поляками, цю роль виконували особи іншої національності – українці, євреї та інші. Варто зауважити, що у слідчих справах на українців таку роль відігравали поляки чи євреї, а у справах євреїв – українці, меншою мірою поляки. Так, при провадженні слідства над П. Новаком, кондуктором залізничної станції Здолбунів, який упродовж 1938–1939 рр. працював на потязі "Здолбунів-Шепетівка" і був арештований як агент польської розвідки, вирішальними стали свідчення його співкамерника Н. Ломакіна, українця за національністю. Останній переповідав слідчому Зайцеву розмови в'язнів Новака, Гжибека і Журальського, які велися у нічний час. За словами Н. Ломакіна, ті були готові отримати по 10 років ВТТ "для своєї батьківщини, тобто, для майбутньої Польської держави..." [45, арк. 19].

Величезна кількість новоспечених "ворогів радянської влади", що потрапили до казематів карально-репресивних органів, спричиняла суцільний хаос у їх діловодстві, а звідси численні помилки при оформленні АСС. Нерідко справи на в'язнів губилися, а люди у цей час місяцями перебували у в'язницях без провадження слідства, як у випадку із військовим лікарем І. Гаєком [46]. Допускалися грубі порушення 113 та 157 статей кримінально-процесуального кодексу УРСР, що регламентували терміни утримання під вартою і провадження слідства. Як приклад, АСС В. Багінського, який майже місяць перебував під вартою без санкцій прокурора. Окрім цього упродовж 25 грудня 1938 р. – 3 лютого 1939 р. слідство у його справі не здійснювалося, доки документи не потрапили до рук помічника військового прокурора Панфільцева, який і з'ясував, що жодних доказів злочинної діяльності В. Багінського не виявлено. Однак, "враховуючи соціальну небезпеку останнього для соціалістичної держави" запропоновано вислати в'язня за межі Західної України до концтаборів [47, арк. 17].

Аналіз документів карально-репресивних органів дає підстави стверджувати, що кримінальні справи на більшість категорій польського суспільства були лише формальністю. Організатори і виконавці репресій не переймалися такими поняттями, як "доказовість злочину". Зазвичай, органи НКВС карали людей не за конкретні провини, а за приналежність до певної групи чи категорії польського суспільства, таким чином виконуючи завдання із ліквідації контингенту, небезпечного для радянського тоталітарного режиму, підходили до цього системно. 24 грудня 1939 р. санкціоновані обласним прокурором і затверджені начальником УНКВС у Рівенській області постанови на арешт 45 польських поліціантів. У цей же день оформлено звинувачувальні висновки у їх справах [48]. Цей промовистий факт ще раз підтверджує тезу про наперед визначену "винуватість" окремих груп арештантів. Кардинально іншу ситуацію фіксуємо у АСС на співробітників польських розвідувальних структур, КОП та учасників польських антирадянських формувань, слідства у справах яких були довготривалими і вирізнялися особливою ретельністю та жорстокістю винесених вироків. Таким чином, радянська репресивна машина позбувалася контингенту, що мав не лише бажання, а й на професійному рівні міг чинити потужний опір розповсюдженню тоталітарного режиму на західноукраїнських землях.

Список використаних джерел

1. Давидюк Р. Доля польських осадників в умовах радянзації 1939–1941 рр. / Р. Давидюк // Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Рівненська область / [упор. А. Жив'юк]. – Рівне: ВАТ "Рівненська друкарня", 2006. – Кн. 1. – С. 362–370; Давидюк Р. Боротьба польських підпільних структур на Рівненщині (1939–1941 роки) / Р. Давидюк // Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Рівненська область / [упор. А. Жив'юк]. – Рівне: ВАТ "Рівненська друкарня", 2006. – Кн. 1. – С. 370–373.
2. Жив'юк А., Марчук І. Політичні репресії тоталітарної доби на Рівненщині: від "червоного терору до боротьби з інакодумцями / А. Жив'юк, І. Марчук // Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Рівненська область / [упор. А. Жив'юк]. – Рівне: ВАТ "Рівненська друкарня", 2006. – Кн. 1. – С. 8–78.
3. Санжаревський О. Зловживання владою в особистих інтересах: справа Миків / О. Санжаревський // Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Рівненська область / [упор. А. Жив'юк]. – Рівне: ВАТ "Рівненська друкарня", 2006. – Кн. 1. – С. 435–438.
4. Баран В. "Зачистка": політичні репресії в західних областях України у 1939–1941 рр. / В. Баран, В. Токарський. – Л.: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2014. – 456 с.
5. Держархів Рівненської обл., ф. Р. 2771, оп. 2, спр. 2652, арк. . 6. Там само, спр. 1706. 7. Там само, спр. 766. 8. Там само, спр. 1115. 9. Там само, спр. 765. 10. Там само, спр. 1097. 11. Там само, спр. 416. 12. Там само, спр. 1132. 13. Там само, спр. 668, арк. 31. 14. Там само, спр. 592. 15. Там само, спр. 270. 16. Там само, спр. 1640, арк. 62. 17. Польське підпілля 1939–1941 рр. Від Волині до Покуття. Польща та Україна у тридцятих-сорокових роках ХХ століття Невідомі документи з архівів спеціальних служб / [наук. ред. Є Тухольський, Ю. Шаповал]. – Варшава-Київ, 2004. – Т.3. Ч. 1. – 791 с.
18. Держархів

Рівненської обл., ф. Р. 2771, оп. 2, спр. 159, арк. 1, 2, 7. 19. Там само, спр. 160, арк. 1, 3, 6. 20. Там само, спр. 293, арк. 1–11, 15. 21. Там само, спр. 292, арк. 14. 22. Там само, спр. 1082, арк. 24. 23. Там само, спр. 489. 24. Там само, спр. 301, арк. 22–23. 25. Там само, спр. 156, арк. 54–55. 26. Там само, спр. 157, арк. 6 г, 13–13 зв. 27. Там само, спр. 295, арк. 5, 6, 15. 28. Там само, спр. 2857. 29. Там само, спр. 2861. 30. Там само, спр. 2859. 31. Там само, спр. 1769, арк. 22, 24 б. 32. Там само, спр. 2925, 2930. 33. Там само, спр. 2931, 2932, 2933. 34. Там само, спр. 2855, арк. 7. 35. Там само, спр. 2860, арк. 8. 36. Там само, спр. 2847, арк. 11. 37. Галузевий державний архів Служби безпеки України, ф. 16, оп. 33, спр. 10, арк. 159. 38. Держархів Рівненської обл., ф. Р. 2771, оп. 2, спр. 5646, арк. 11–53. 39. Там само, спр. 388, арк. 88, 89 зв., 92. 40. Там само, спр. 987, арк. 122. 41. Там само, спр. 452, арк. 29. 42. Архів Управління Служби безпеки у Рівненській області (далі – АУ СБУ в Рівненській обл.), ф.-п., спр. 21521, арк. 167–186. 43. АУ СБУ в Рівненській обл., ф.-п., спр. 15162, т. 3., арк. 219–219 зв. 44. Там само, спр. 22224. 45. Держархів Рівненської обл., ф. Р. 2771, оп. 2, спр. 961, арк. 19. 46. Там само, спр. 32. 47. Там само, спр. 2673, арк. 17. 48. Там само, спр. 291–296; 319; 334; 347–349; 362–363; 373; 395; 445; 449; 493; 509; 535; 555; 563–565; 572; 597; 642; 779–780; 782; 788; 790; 840; 940; 979; 986; 995; 1000; 1096; 1098; 1123–1124; 1128; 1135; 1149.

Татьяна Самсонюк

ОСОБЕННОСТИ ВЕДЕНИЯ СЛЕДСТВИЯ ПО ДЕЛАМ ПОЛЯКОВ, АРЕСТОВАН НА ТЕРРИТОРИИ РОВЕНЩИНЕ В 1939–1941 ГГ.

В статье сделана попытка, на основании статистических данных, по половому, возрастному, профессиональному признаку, исследовать особенности ведения следствия по делам поляков, арестованных советскими карательно-репрессивными органами на территории 4 декабря 1939 вошла в состав Ровенской области. Основное внимание сосредоточено на алгоритме производства следствия, осуществляемого местными органами НКВД: оформление документов следствия, допросы заключенных, свидетелей, вынесения приговоров и др.

Ключевые слова: Ровенская область, НКВД, поляки, аресты, следствие, допросы, приговоры.

Tatiana Samsoniuk

SPECIFICS OF THE INVESTIGATION INTO THE POLES ARRESTED IN THE TERRITORY OF ROVNO REGION IN 1939-1941.

This article is an attempt, on the basis of statistical data on sex, age, profession, explore the features of investigating Poles arrested by Soviet punitive and repressive authorities in the territory December 4, 1939 joined the Rivne region. It concentrates on the algorithm, an investigation, carried out by local NKVD: paperwork investigation, interrogation of prisoners, witnesses, sentencing and more.

Key words: Rivne region, NKVD (the Office of the National Committee of Internal Affairs), Poles, arrests, investigation, interrogations, and verdicts.

УДК 94(477)

Сергій Стельникович

СПОРТИВНЕ ЖИТТЯ НА ТЕРИТОРІЇ ЖИТОМИРСЬКО-ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ В ПЕРІОД НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

У статті аналізується специфіка спортивного життя на окупованих нацистами територіях Житомирської і Вінницької областей (у генеральному окрузі "Житомир"). Визначено, що дозвіл фашистів на розвиток спорту зумовлювався необхідністю організації спортивного дозвілля для окупаційних військ. Для фашистів був також важливим пропагандистський аспект. На початку нацистської окупації спортивне життя з метою фізичної підготовки української молоді організовувалося за ініціативи визвольного руху. У період Другої світової війни серед усіх видів спорту найбільшого розвитку набув футбол.

Ключові слова: Житомирсько-Вінницький регіон, нацистська окупація, спортивне життя, фізична підготовка, футбол.

Особливість суспільно-політичної ситуації на території Житомирсько-Вінницького регіону (генерального округу "Житомир") у перші місяці нацистської окупації зумовила розвиток спортивного життя. З одного боку, його налагодження окупаційною владою допускалося для організації спортивного дозвілля для німецьких військових та військових союзних їм армій. З іншого